

Fra nedsendt til bortdømt (?)

– om grønlandske lovovertrædere med udviklingshæmning i Danmark

---

Mette Rømer

Lektor ved Institut for sociologi
og socialt arbejde, Aalborg Universitet

Et forskningsmæssigt samarbejdsprojekt ml.

Annemette Nyborg Lauritsen, Lektor, Ph.d., Institut for Samfund, Økonomi og Journalistik, Ilisimatusarfik / Grønlands Universitet

&

Mette Rømer, Lektor, Ph.d., Institut for sociologi og socialt arbejde, Aalborg Universitet

Modtaget projektbevillinger fra Ulla V. Bondeson Stiftelsen og det Grønlandske Forskningsråd

Nedsendelser til Danmark

- Historiske nedsendelser til danske institutioner
- Hvor mange nedsendes og hvem nedsendes til anbringelse og behandling i Danmark?
- En interesse for de nedsendtes retssikkerhed i det transnationale myndighedsforhold i overleveringen mellem Grønland og Danmark.

Formål

En kortlægning af:

- Det kriminalretlige grundlag i Grønlandsk kriminallov for at idømme lovovertrædere til særlig foranstaltning.
- Grønlands særlige foranstaltningsdømte i form af antal, deres mentale tilstand og anbringelsessted

Landet uden straf

Det grønlandske retsvæsen adskiller sig på flere måder fra det danske.

- blandt andet omtales straf ikke i den grønlandske kriminallov
- den ikke indeholder strafferammer med bl.a. frihedsberøvelse i et fængsel.

Den grønlandske kriminallov indeholder en række foranstaltninger, hvor retten kan vælge den foranstaltning, som er bedst egnet til at få den kriminelle til at afholde sig fra at begå ny kriminalitet.

Grønlands særlige foranstaltningsdømte

Gerningsmænd som kriminalretlig er sigtet og dømt indenfor kriminallovens:

Kapitel 33 vedrørende *Særlige foranstaltninger over for psykisk syge kriminelle*

- når gerningsmanden på tidspunktet for lovovertrædelsen var sindssyg eller i en tilstand, der ganske må ligestilles hermed, eller var mentalt retarderet

eller

Kapitel 34 vedrørende *Forvaring*

- når tiltalte er fundet skyldig i en alvorlig personfarlig forbrydelse og personen må antages at frembyde nærliggende fare for andre

Psykisk syge kriminelle – en juridisk paraply betegnelse

Kriminallovens kapitel 33 foreskriver, at det kriminalretlige formål med at dømme psykisk syge kriminelle til foranstaltning er at forebygge begåelse af nye lovovertrædelser:

- *§ 156. Hvis gerningsmanden på tidspunktet for lovovertrædelsen **var sindssyg eller i en tilstand**, der ganske må ligestilles hermed, eller var **mentalt retarderet**, kan der idømmes foranstaltninger efter dette kapitel, når det er nødvendigt for at forebygge, at gerningsmanden begår yderligere lovovertrædelser.*
- *Stk. 2. Tilsvarende gælder, hvis gerningsmanden efter tidspunktet for lovovertrædelsen, men før dom er afsagt, er **blevet mentalt retarderet eller er kommet i en ikke blot forbigående tilstand af sindssygdom**.*

Foranstalningstyper jf. § 157

§ 157. Hvis det findes formålstjenligt for at forebygge yderligere lovovertrædelser, kan retten bestemme, at den dømte skal *anbringes på hospital eller anden institution i Grønland eller i Danmark*.

Stk. 2. Hvis mindre indgribende foranstaltninger skønnes tilstrækkelige, kan der idømmes sådanne foranstaltninger. Retten kan herunder træffe bestemmelse om *behandling på hospital eller anden institution i Grønland eller i Danmark* eller om *tilsyn* efter bestemmelserne i kapitel 28.

Tre ansvarsområder

FORVARING

SINDSSYGE

MENTALT
RETARDEREDE

Kriminalforsorgen

Sundhedsområdet

Socialområdet

Anstalter /
Herstedvester Fængsel

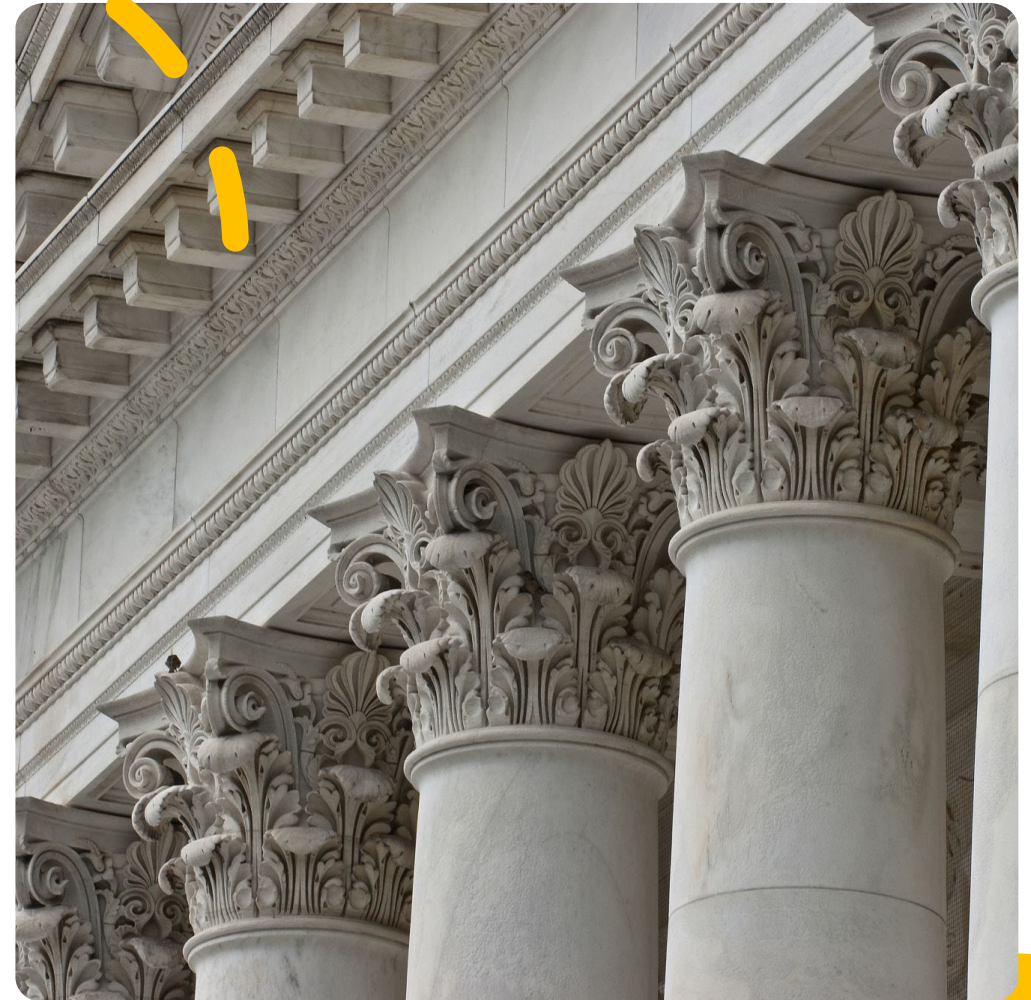
Psykiatrisk
afdeling/hospital,

En boenhed eller anden
institution i Grønland eller
Danmark.

De glemte?

Lovovertrædere med udviklingshæmning glemte i den nye kriminallov fra 2010 under den juridisk samlede betegnelse under sundhedsvæsenet, selvom de i praksis blev varetaget af socialområdet

Først den 5. maj 2022 tilføjede Folketinget til Kriminallovens § 240 stk. 2. at anbringelse og behandling af mental retarderede efter kapitel 33 gennemføres af socialvæsenet.

Jagten på tal

Et tilrettelagt registerstudie med dataudtræk fra Grønlands Kriminalregister (GK) som registrerer afgørelser af kriminelle sager til brug i kriminalretspleje og som grundlag for bl.a. udarbejdelse af statistik:

- GK administreres i praksis af det Danske Centrale Kriminalregister (DCK)
- Registrering i DCK er indrettet efter dansk straffelov – to selvstændige lovgivninger
- Håndholdt registrering, hvor databehandler foretager en fortolkning af den grønlandske kriminallov for at få afgørelserne til at passe ind i det danske registreringssystem

Anmodet registerdata var ikke retvisende

- særligt i forhold til at skelne mellem de psykisk syge kriminelles mentale tilstand

Jagten på tal

Grønlands kriminalstatistik (Grønlands Politis Årsstatistik, Grønlandsstatistik) og dets registreringsudfordringer:

- Anvendelse af den historiske samlede juridiske betegnelse *psykisk syge abnorme*
- Grønlands Politi journalsystem - kan teknisk ikke adskille de to grupper af sindssyge og mental retarderede
- Over tid stor udskiftning i personaler/registreringspraksisser

Manglende systematisk registreringspraksis gør det umuligt at skabe et retvisende billede af den samlede gruppe af foranstaltningsdømte i forhold til antal, mental tilstand, domstype og evt. anbringelse indenfor henholdsvis sundheds- eller socialområdet.

Journalstudie

Et dokumentstudie ved den grønlandske anklagemyndighed af *igangværende* foranstaltningsændringsager:

- Journaler vedrørende tilsynsforpligtelsen som Anklagemyndigheden har jf. Kriminallovens § 159 til at påse, at en foranstaltning ikke opretholdes i længere tid og i videre omfang end nødvendigt.
- Journalstudiet - muligt at skabe et nedslag i et samlet kriminalitetsbillede af antal af særlige foranstaltningsdømte – ikke domsafgørelser.

Journalstudie

Tidspunkt for dataindsamling i Anklagemyndighedens arkiv: **uge 41 i 2021**

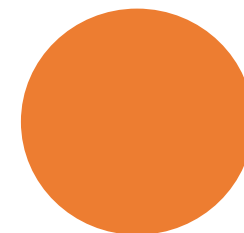
Sagsmapper (i papirformat) indeholdende sagsakter fra:

1. De grønlandske domstole inkl. domsafsigelser
2. Mentalerklæringer
3. Anklagemyndighedens egne lister over opfølgingsdatoer på vedkommendes foranstaltning inkl. registrering af anbringelsessted

Et øjebliksbillede – anno uge 41, 2021

Total identifikation af 160 særlige foranstaltningsdømte personer (n:160)

- En stor spredning i forhold til domstidspunktet, der strækker sig fra 1988 til 2021, hvor 9 personer har en mere end 20 år gammel foranstaltningsdom
- 125 af de 160 foranstaltningsdømte har en dom afsagt efter den ny kriminallov trådte i kraft i 2010. Særligt bemærkelsesværdigt er årene 2014 til 2018.

Mental tilstand

(n:160)

Sindssyg	Mental retardering	Forvaring	Uoplyst	I alt
90	23	46	1	160

Hyppigste foranstaltningstype (n:160)

---

1) Behandling og/eller tilsyn (§ 157 stk. 2):

93 er dømt til behandling og/eller tilsyn:

- 67 dømt til behandling og/eller tilsyn i Grønland
- 26 dømt til behandling og/eller tilsyn i Danmark

2) Forvaring (§ 161):

46 er dømt til forvaring

3) Anbringelse (157 stk. 1):

21 er dømt til anbringelse på hospital eller institution i Danmark

Foranstaltningstyper - mental retardering (n:23)

- 9 er dømt til behandling i Grønland i medfør af § 157, stk. 2.
- 3 er dømt til behandling i Danmark i medfør af § 157, stk. 2.
- 11 er dømt til anbringelse i Danmark i medfør af § 157, stk. 1.

Kriminalitets art

- vold den hyppigste kriminalitets art

I alt 14 af de 23 mentalt retarderede personer er dømt for vold:

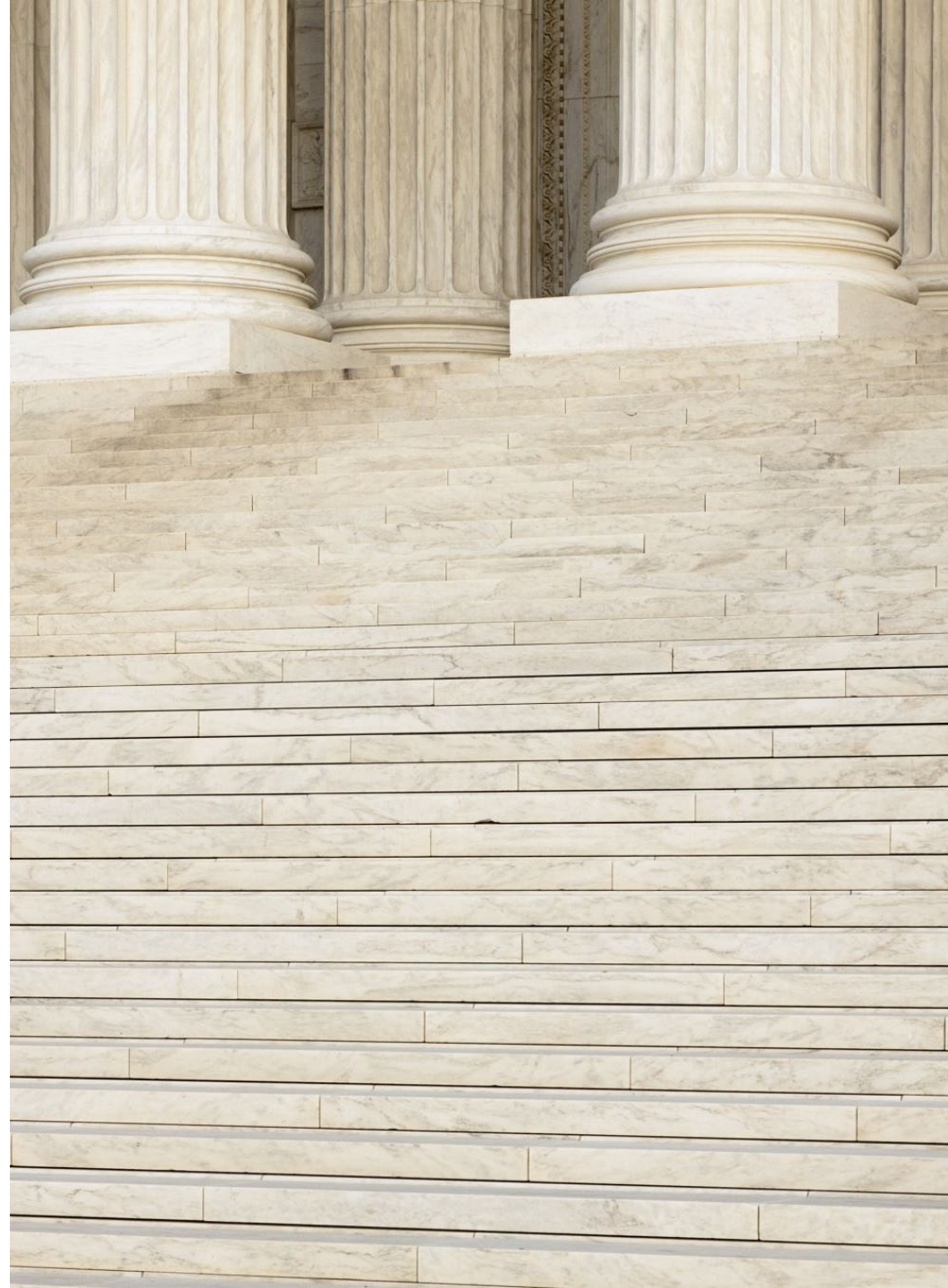
- 12 er dømt for overtrædelse af § 37 (krænkelse af offentlig myndighed),
- 4 er dømt for voldtægt (§ 77)
- 4 er dømt for drab eller drabsforsøg (§ 86).

Længstetid

Der fastsættes ikke længstetid i sager med psykisk syge kriminelle, hvor den dømte er fundet **skyldig i alvorlig personfarlig kriminalitet.**

- 19 af 23 dømte med mental retardering (19 af 23) havde ingen længstetid på deres dom
- 2 havde en dom med længstetid på to år,
- 1 havde en dom med tre års længstetid.
- I en enkelt journal var domslængden uoplyst.

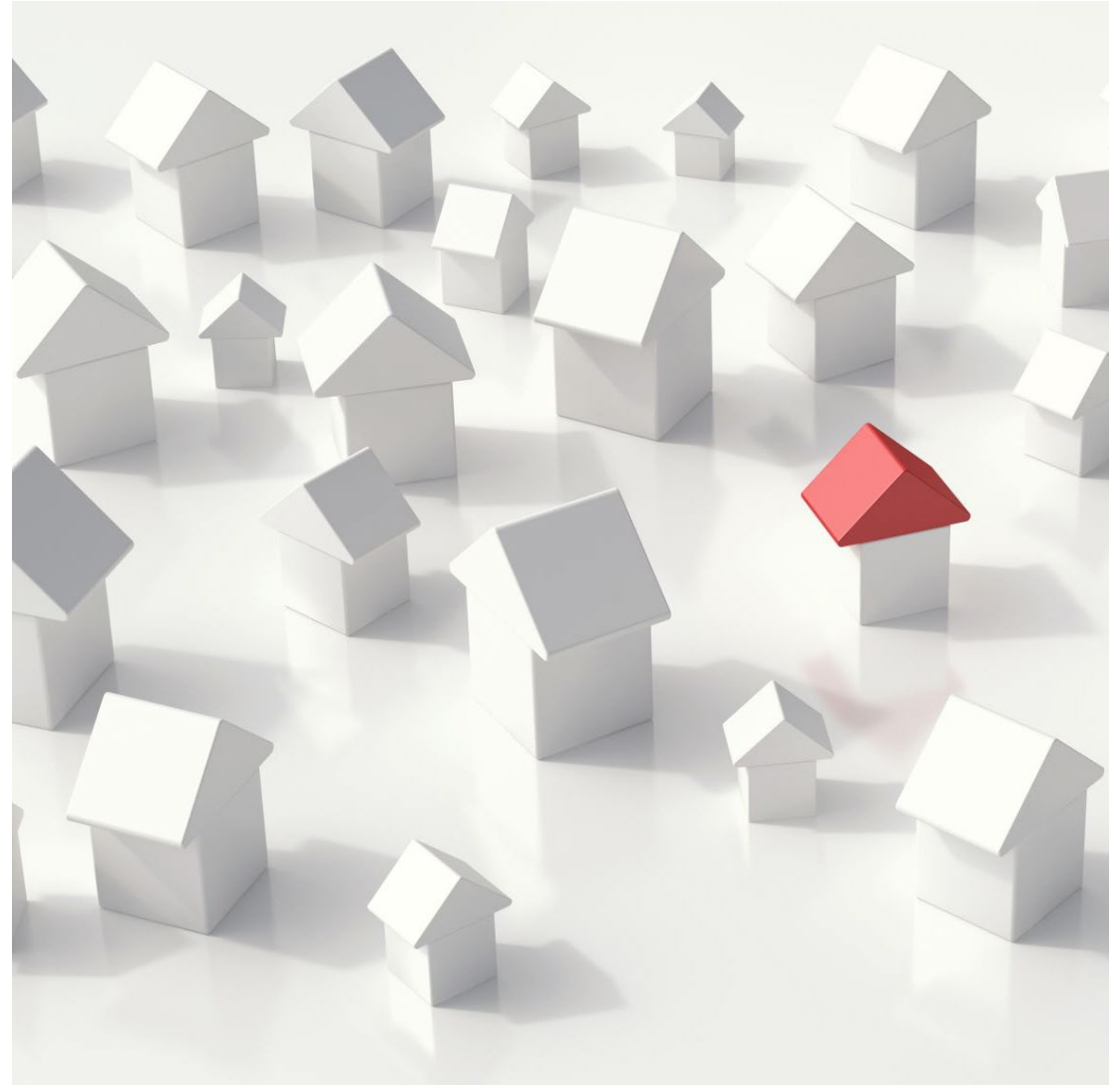

Anbringelsessted – mentalt retarderede i Grønland

13 af de 23 dømte med mental retardering befinder sig i Grønland:

- 3 er anbragt på institutionen Sungiusarfik Aaqa, som er specialiseret til beboere diagnosticeret med skizofreni
- 6 personer er bosiddende på en anden boenhed i Grønland
- 3 bor i egen bolig
- En enkelt er registreret uden fast bolig.

Anbringelsessted - nedsendt til Danmark

**10 af de 23 anbringelsesdømte med
mental retardering er nedsendt til
Danmark:**

- 1 person er anbragt på sikret afdeling, Kofoedsminde.
- 1 person er anbragt på psykiatrisk afdeling.
- 8 er fordelt ud over hele landet på forskellige § 108 bosteder.

Opvækstvilkår

En samlet karakteristik af Grønlands særlige foranstaltningedømte:

- Vanskelig opvækst med omsorgssvigtet i en sådan grad, at det i enkelte tilfælde betegnes som vanrøgt.
- Opvokset udenfor hjemmet – institutionaliseret før dom
- Gennem det meste af deres liv har de været socialt udsatte – og til dels svigtet af systemet.
- Misbrugsproblemer
- Voldelig adfærd
- Forurettet ansat ved offentlig myndighed

En gruppe som er svær at rumme i Grønland – og som er i risiko for at begå nyt – voldeligt – lovbrud under anbringelse i Danmark.

Kritiske refleksioner

Kortlægningen fremstiller ikke:

- et repræsentativt billede af antallet af grønlandske lovoertrædere med udviklingshæmning i Danmark
- hensyntagen til sprog- og kulturbaggrund på bosteder
- antallet af nedsendte som har modtaget ny dom i Danmark.

Fra nedsendt til bortdømt - udskrevet af Grønland

Det er uvist, hvor mange der er overgået fra grønlandsk til dansk dom – og ”udskrives” af Grønland

- Grønlandske kommuner sagsøger danske kommuner.
  - Uønsket i både Grønland og Danmark.

Vejen hjem med en dansk dom er lang og næsten umulig – en “deportation” i slowmotion (?)

FOLKETINGET

Grønlandsudvalget

Til: Justitsministeren

Dato: 29. august 2023

Udvalget udbeder sig ministerens besvarelse af følgende spørgsmål:

GRU alm. del

Spørgsmål 71

Artiklen "Fra nedsendt til bortdømt" i tidsskriftet Social Kritik nr. 168/23 af Annemette Nyborg Lauritsen og Mette Rømer omhandler efterværn til psykisk syge med grønlandsk baggrund, som er foranstaltningsdømte i Danmark, hvor det er velkendt, at der er manglende tilbud til psykisk syge i Grønland, efter de har afsonet foranstaltning i Danmark. Det betyder, at mange med grønlandsk baggrund er nødt til at blive i Danmark efter end afsoning. Hvilke muligheder for hjemsendelse til Grønland bliver der arbejdet på mellem Regeringen og Naalakkersuisut?

Spørgsmålet er stillet efter ønske fra Aaja Chemnitz (IA).
Svar bedes sendt elektronisk til spørgeren på aaja.chemnitz@ft.dk og til lov@ft.dk.

På udvalgets vegne
Aki-Matilda Høegh-Dam
formand

Anbefaling – en digitalisering

- Journalisering af Anklagemyndighedens foranstaltningsændringsager synes at være en overset, men mulig datakilde for et fremtidig systematiseret registreringspraksis af Grønlands særlige foranstaltningsdømte

Qujanaq - Tak!

